

מרכז בגין-סאדאט למחקרים אסטרטגיים

ישראל צריכה לפגוע באיראן במקום הכואב: פגיעה קשה בהכנסות הנפט עשויה להפיל את המשטר מאת ד"ר אדוארד לוטוואק

מבט מבס"א, מס' 2,310 6 באוקטובר 2024

תקציר: הפרוקסי האיראניים תלויים לחלוטין במימון האיראני לצורך תשלום משכורות ועבור מימון הציוד והפעילות. כלכלתה של איראן תלויה לחלוטין ביצוא הנפט. בפני ישראל עומדת האפשרות לתקוף את מתקני הנפט האיראניים בח'ארג, פעולה שעשויה ליצור נזק משתק ליכולת האיראנית להמשיך לקיים את פעילות השלוחים שלה. יש בפעולה זו סיכונים ממשיים, והממשל האמריקני שמנסה לפייס את האיראנים על-פי תפיסת אובמה לא יאהב זאת, אך פעולה כזו עשויה להביא לתגובת שרשרת ובנסיבות מסוימות להביא לנפילתו של המשטר באיראן.

מאמצע שנות החמישים ועד סוף שנות השמונים, נאלצה ישראל להתמודד עם הצבאות המדינתיים הגדולים של מצרים, סוריה ועיראק, שאומנו וצוידו על-ידי ברית המועצות. זו שלחה בנדיבות אלפי טנקים ומאות מטוסי קרב, ואלפי מדריכים (גם ירדן הייתה אויב, אך ספקיה האמריקנים והבריטים היו הרבה פחות נדיבים). ישראל לא קיבלה עזרה מסוג זה מארצות הברית עד אחרי מלחמת 1967, אז החלה ארצות הברית לשלוח עשרות מטוסי קרב מצוינים וציוד נוסף. מלבד זאת, ישראל נאלצה להסתפק במה שיכלה לקנות יד שנייה או לייצר בעצמה, כך שכוחותיה היו נחותים מספרית בכל מלחמה. ספרים רבים נכתבו כדי להסביר כיצד, למרות זאת, ניצחו הישראלים במלחמות הרבות.

הדבר היחיד שהיה בלתי אפשרי ובלתי מעשי לביצוע במהלך העימות בן שלושים השנה עם בעלות בריתה הערביות של ברית המועצות היה לנתק את מקור אספקתן על-ידי תקיפת ברית המועצות עצמה. זה לא היה רק הוודאות של תגובה נקמנית מסיבית שהפכה את המשימה לבלתי אפשרית, אלא היעדר מטרות רלוונטיות שישראל יכלה לתקוף.

כיום, עם איראן המצב שונה לחלוטין. כל המיליציות השיעיות שהוקמו ומכוונות על-ידי איראן, ותוקפות את ישראל מדי יום עם כטב"מים חמושים, רקטות וטילים - חזבאללה, "צבא האל" בלבנון ובסוריה, כתאאב חזבאללה, עצאייב אהל אל-חק וחרכת חזבאללה אל-נוג'בא בעיראק, וכן החות'ים בתימן - תלויים לחלוטין באיראן לאספקת נשק, ולרוב מימונן: המיליציות העיראקיות אמנם סוחטות כסף מהכנסות הנפט של עיראק, אבל

תימן היא אחת המדינות הכי פחות יצרניות בעולם והחות'ים ממומנים על-ידי תשלומים חודשיים מאיראן, שגם משלמת את המשכורות של אנשי חזבאללה - שסחיטתה את הכנסות שדה התעופה והמכס מניבה פחות ופחות עם צלילתה של לבנון לעוני. מברחי היהלומים השיעים מסיירה לאון והסוחרים בקולומביה ובסיווד דל אסטה בפרגוואי, אמנם שולחים כסף לחזבאללה, אך רוב כספו של הארגון מגיע ישירות מהכנסות הנפט של איראן. הכנסות אלו משלמות גם עבור רכיבי הטילים הסיניים והצפון קוריאניים שאיראן מרכיבה כדי לחמש את החות'ים, וכן את יבוא הציוד הגרעיני שלה.

91 מיליון תושבי איראן מגדלים פיסטוקים וגידולים אחרים המיועדים ליצוא, וקיימת באיראן גם תעשייה מוגבלת בהיקפה ומיושנת (השטיחים המפורסמים כבר אינם מבוקשים כבעבר). רוב הכסף שמגיע לכוחות המזוינים הרגילים, למשמרות המהפכה הממומנים היטב, ולמיליציות השיעיות של לבנון, סוריה, עיראק ותימן מגיע מהכנסות הנפט של איראן שנשלטות לחלוטין על-ידי המדינה. שכן, הסוחרים המייצאים תוצרת חקלאית ומלאכת יד אינם מחזירים את מטבע החוץ שהם מרוויחים, אלא משתמשים בו לתשלום עבור יבוא, ובעוד שיצוא תעשייתי בשליטת המדינה מהולל מאוד בתקשורת, חלק קטן מאוד מהכנסות נשאר במדינה.

במילים אחרות, זרם הדולרים המקיים את אויבי ישראל, מחזבאללה המוכה בלבנון, דרך המקבילות הסוריות והעיראקיות שלו שגם הן שיגרו רקטות וכטב"מים לעבר ישראל, ועד לחות'ים שחשפו באכזריות את חוסר האונים האירופי בהגנה על נתיב הסחר החשוב ביותר של אירופה אל ומהמפרץ, מזרח אפריקה וכל אסיה, מגיע כמעט כולו מיצוא הנפט שנטען על מכליות בטרמינל יצוא הנפט של איראן באי ח'ארג, סמוך לחופה של איראן. ב-27 בספטמבר, בנאומו בעצרת הכללית של האו"ם, הזהיר נתניהו את שליטי איראן ש"הזרוע הארוכה" של ישראל יכולה להגיע גם אליהם, אך אין צורך שהיא תהיה כה ארוכה כדי להגיע לרציף הטעינה במפרץ הפרסי בח'ארג, שנמצא רק 1,516 ק"מ מבסיס חיל האוויר הראשי של ישראל, הרבה יותר קרוב מאשר טרמינל יבוא הנפט של החות'ים בחודיידה שבתיומן שהושמד לחלוטין על-ידי מטוסים ישראליים, והיה במרחק של 2,081 ק"מ מאותו בסיס. איראן עשתה מאמצים גדולים מאוד להפחית את תלותה בטרמינל באי ח'ארג בצפון המפרץ הפרסי, לא מכיוון שהוא קרוב מדי לישראל אלא מכיוון שהוא קרוב מדי לעיראק, והוא אכן הותקף ונשרף במהלך מלחמת איראן-עיראק. התוצאה של אותם מאמצים יקרים היא טרמינל הנפט החדש בג'סק, הרבה יותר רחוק מישראל באוקיינוס ההודי, הרחק מעבר למפרץ הפרסי, אך עבור מתכנני חיל האוויר של ישראל זו אינה בעיה מכיוון שהנפט מגיע לג'סק דרך צינורות שניתן לחסום בכל נקודה.

לפעולה אפקטיבית זו כנגד האיראנים יש כוחות נגד חזקים, החל מ"חוק אובמה" שנשמר בתקופת ביידן, האוסר על כל התקפה נגד איראן על-ידי אמריקנים או ישראלים, גם כאשר איראן ממשיכה להרוג חיילים אמריקנים בעיראק ובתימן, תוך כדי תקיפת ישראל בכל דרך אפשרית, באמצעות כל המיליציות שלה וגם התקפות ישירות בטילים בליסטיים, כטב"מים, טילי שיוט וכטב"מים חמושים (רובם חסרי תועלת בגלל ההגנות הבליסטיות הייחודיות של ישראל ושכבות ההגנה האווירית המרובות).

מקורו של "חוק אובמה" בפחד הגדול של אובמה שיתומרן להיכנס למלחמה נגד איראן כפי שקודמו בוש שוכנע להיכנס למלחמה נגד עיראק כדי להפוך אותה לדמוקרטיה על-ידי הסרת הדיקטטור סדאם חוסיין. המרדף חסר הפשרות של אובמה אחר פיוס היסטורי עם איראן התעלם לחלוטין מהעובדה שהשליטים הקנאים של איראן לא יכלו בשום אופן להתפייס עם המערב, תוך המשך דיכוי בכוח של האופוזיציה הפרו-מערבית השונאת בלהט את שלטונם המושחת וחסר התועלת - כפי שאנשיו ויועציו של בוש התעלמו מהכוחות האנטי-דמוקרטיים ששלטו בפוליטיקה של כל קבוצה אתנית עיראקית, מה שהפך משטר דמוקרטיה לבלתי אפשרי.

אולם אנשיו של אובמה, שחזרו לשליטה מלאה בממשל ביידן לאחר תקופת טראמפ, התעלמו מהעוינות הבלתי פוסקת של איראן כדי לרדוף אחר ניסיון נוסף של פיוס, בזמן שאיראן ממשיכה לארגן התקפות קטלניות נגד כוחות ארצות הברית ובעלות בריתה, כולל נגד ערב הסעודית בקנה מידה גדול מאוד, ונגד ישראל.

במקרה של ניצחון של קמלה האריס, אנשיו של אובמה ימשיכו לאייש את הבית הלבן, וישאירו חלון צר לפעולה ישראלית נגד איראן. לתקוף מדינה ענקית של 91 מיליון תושבים תהיה פעולה פיזיה עבור ישראל בכל נסיבות ומכל סיבה, אבל התקפה על הכנסות הנפט שהתועלת מהן נשללת מהעם האיראני הסובל זמן רב על-ידי משטר דכאני שרוב האיראנים מתנגדים לו, כפי שהוכח בהימנעות ההמונית בבחירות האחרונות, היא עניין אחר לגמרי. ההיפר-אינפלציה של איראן הביאה רעב גלוי לאוכלוסייה העירונית של איראן בפעם הראשונה מאז נפילת השאה ב-1979. התקפה על הכנסות הנפט שהמשטר משתמש בהן בעיקר כדי לשמור על עצמו בשלטון וכדי לממן את מלחמותיו, עשויה אפילו להוביל להפלת המשטר. יש יותר מדי משתנים שמשחקים בכל תרחיש של פעולה ישראלית לבין תוצאה מוצלחת כזו כדי להצדיק את השימוש ב"זרוע הארוכה" של ישראל כפי שנתניהו קרא לה באו"ם לפני כמה ימים, אבל הדבר יתקבל בברכה על-ידי רוב האנשים באיראן, ועל-ידי מיליוני האיראנים בתפוצות.

ד"ר אדוארד לוטוואק הוא היסטוריון ויועץ אסטרטגי אמריקני, ספרו האחרון עם פרופ' איתן שמיר הוא *The Art of Military Innovation: Lessons from the IDF*, Harvard University Press 2023

*** גרסה ראשונה של המאמר באנגלית פורסמה במגזין האינטרנטי UNHERD**

